

A grayscale photograph of the United Nations flag waving in front of a modern, multi-story building with a grid of windows. The flag features the UN emblem, a world map surrounded by olive branches, on a light blue field. The text "POKÓJ I BEZPIECZEŃSTWO" is overlaid in white, bold, sans-serif capital letters across the center of the image.

POKÓJ I BEZPIECZEŃSTWO



Problemy globalne współczesności

- ❑ **Ogólnościowa skala:** problemy te dotyczą całej ludzkości, mają charakter ponadpaństwowy i ponadregionalny, w mniejszym lub większym stopniu obiektywnie oddziałują na rozwój wszystkich społeczeństw
- ❑ **Olbrzymia waga:** problemy te mają charakter krytycznych zagrożeń, toteż są szczególnie istotne z punktu widzenia perspektywy gatunkowej człowieka. Wywołują tak wiele niebezpiecznych zakłóceń, że ich nieprzewyciężenie stawia pod znakiem zapytania przyszłe losy i przetrwanie ludzkości
- ❑ **Sposób rozwiązania:** aby problemy te przezwyciężyć, potrzebna jest możliwie ścisła i szeroka współpraca wszystkich zainteresowanych stron, co z reguły jest równoznaczne z koniecznością zjednoczenia w tym celu wysiłków i działań całej społeczności międzynarodowej.



Problemy globalne współczesności cd.

Problemy, które mogą pojawić się we wszystkich dziedzinach życia społecznego i jednocześnie:

- są obiektywnym następstwem rozwoju gospodarczego lub wynikiem istniejących w nim dysproporcji;
- mogą doprowadzić do zahamowania rozwoju gospodarczego, zmiany warunków życia, wzrostu śmiertelności czy nawet upadku cywilizacji;
- dotyczą całego świata;
- występują jednocześnie, są ze sobą powiązane i uzależnione od działania dużej liczby czynników;
- ich rozwiązanie wymaga objęcia odpowiednimi posunięciami wielu dziedzin życia społecznego; oraz
- podjęcia przedsięwzięć o zasięgu ogólnoświatowym, a nie jest to możliwe bez współpracy międzynarodowej wszystkich krajów.



Świadomość problemów globalnych

Raport U Thanta - wystąpienie sekretarza generalnego ONZ na sesji Zgromadzenia Ogólnego w 1968 r. i raport zatytułowany "Człowiek i jego środowisko" (ang. The problems of human environment) wyrażony w rezolucji nr 2390. Fragment wystąpienia:

Nie chciałbym, aby moje słowa zabrzmiały zbyt dramatycznie, ale na podstawie danych, do których mam dostęp jako sekretarz generalny, mogę wysunąć jeden tylko wniosek, a mianowicie, że członkom Narodów Zjednoczonych pozostało może 10 lat na uregulowanie zastarzałych waśni i podjęcie wspólnej ogólnoświatowej inicjatywy w celu zahamowania wyścigu zbrojeń, poprawy warunków środowiskowych człowieka, zlikwidowania groźby eksplozji demograficznej oraz nadania należytego rozmachu wysiłkom w dziedzinie rozwoju. Jeżeli w tym czasie nie zorganizuje się współdziałania na skalę światową, to obawiam się, że wspomniane przeze mnie problemy osiągną tak zatrważające rozmiary, że ich opanowanie nie będzie już w naszej mocy.

A Donella H. Meadows, Dennis L. Meadows, J. Behrens, Granice wzrostu, PWE, Warszawa 1973

Tekst rezolucji: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/243/58/IMG/NR024358.pdf?OpenElement>



Modele rozwiązywania problemów globalnych

- ☐ Porządek policentryczny
- ☐ Model rządu światowego
- ☐ Porządek policentryczny z racjonalną i planową interwencją organów społeczności międzynarodowej



Międzynarodowy ład polityczny - modele

1. dwubiegunowy
2. hegemoniczny
3. hierarchiczny
4. zdeintegrowany

Międzynarodowy ład polityczny

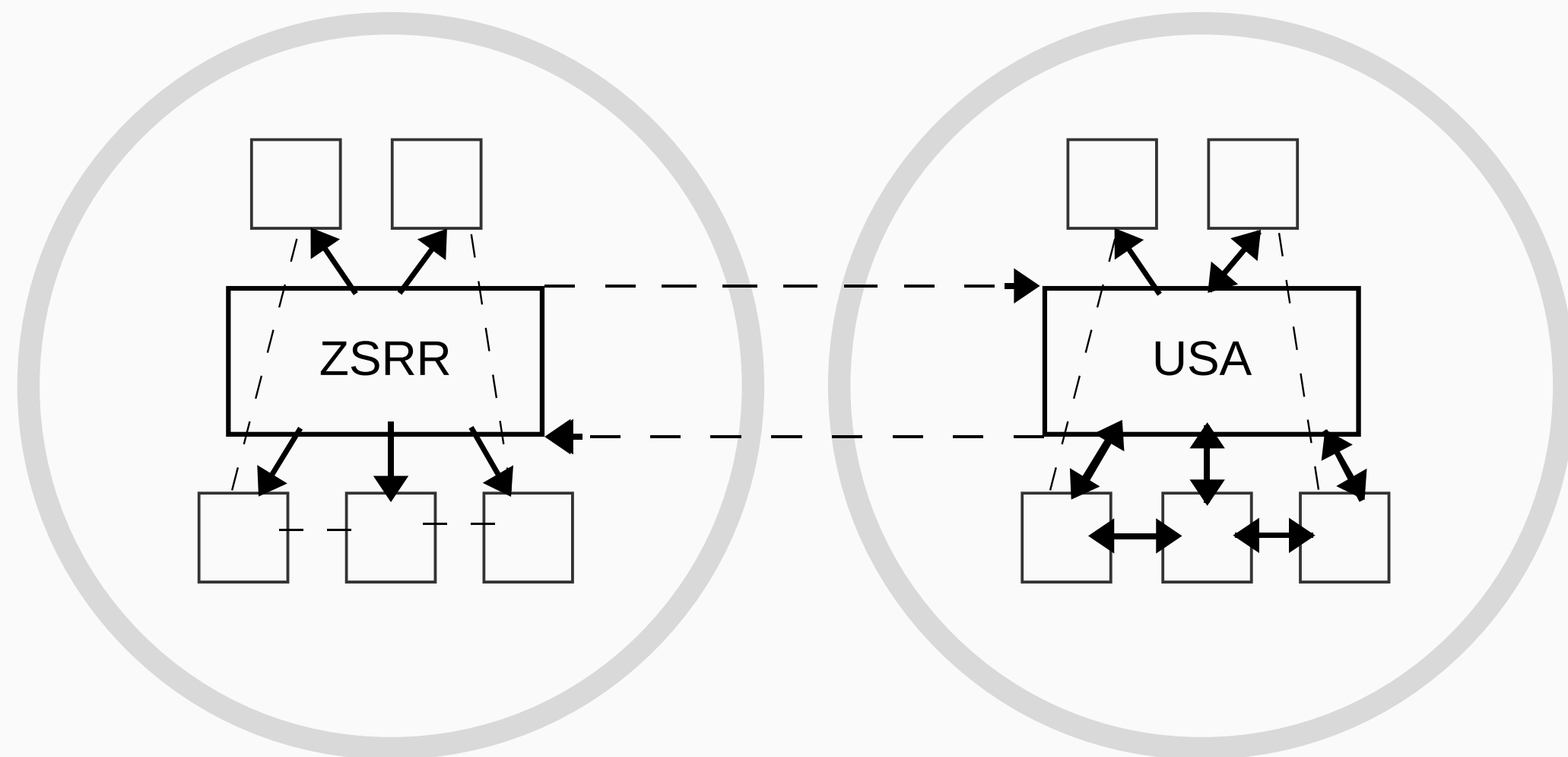
1. model dwubiegunowy

Po drugiej wojnie światowej ukształtował się międzynarodowy ład określany jako **dwubiegunowy**. Decydującą rolę odgrywały mocarstwa: Stany Zjednoczone i Związek Radziecki. Wokół tych państw skupiały się, dobrowolnie lub nie, pozostałe kraje.

Część państw wiązała się formalnie, co wyrażało się w funkcjonujących sojuszach polityczno-militarnych - **Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO)** i **Układ Warszawski**, natomiast inne nieformalnie uzgadniały swe działania na arenie międzynarodowej z **supermocarstwami**.

Międzynarodowy ład polityczny

1. model dwubiegunowy - schemat



Schemat za E. Stadtmüller, Problemy polityczne współczesnego świata



Międzynarodowy ład polityczny

Procesy dezintegracyjne

- rozpad ZSRR
- upadek rządów komunistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej
- rozwiązanie Układu Warszawskiego i Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej
- ruchy separatystyczne

Procesy integracyjne

- integracja europejska
- rozszerzenie Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN)
- Północnoamerykański Układ Wolnego Handlu (NAFTA)

Międzynarodowy ład polityczny

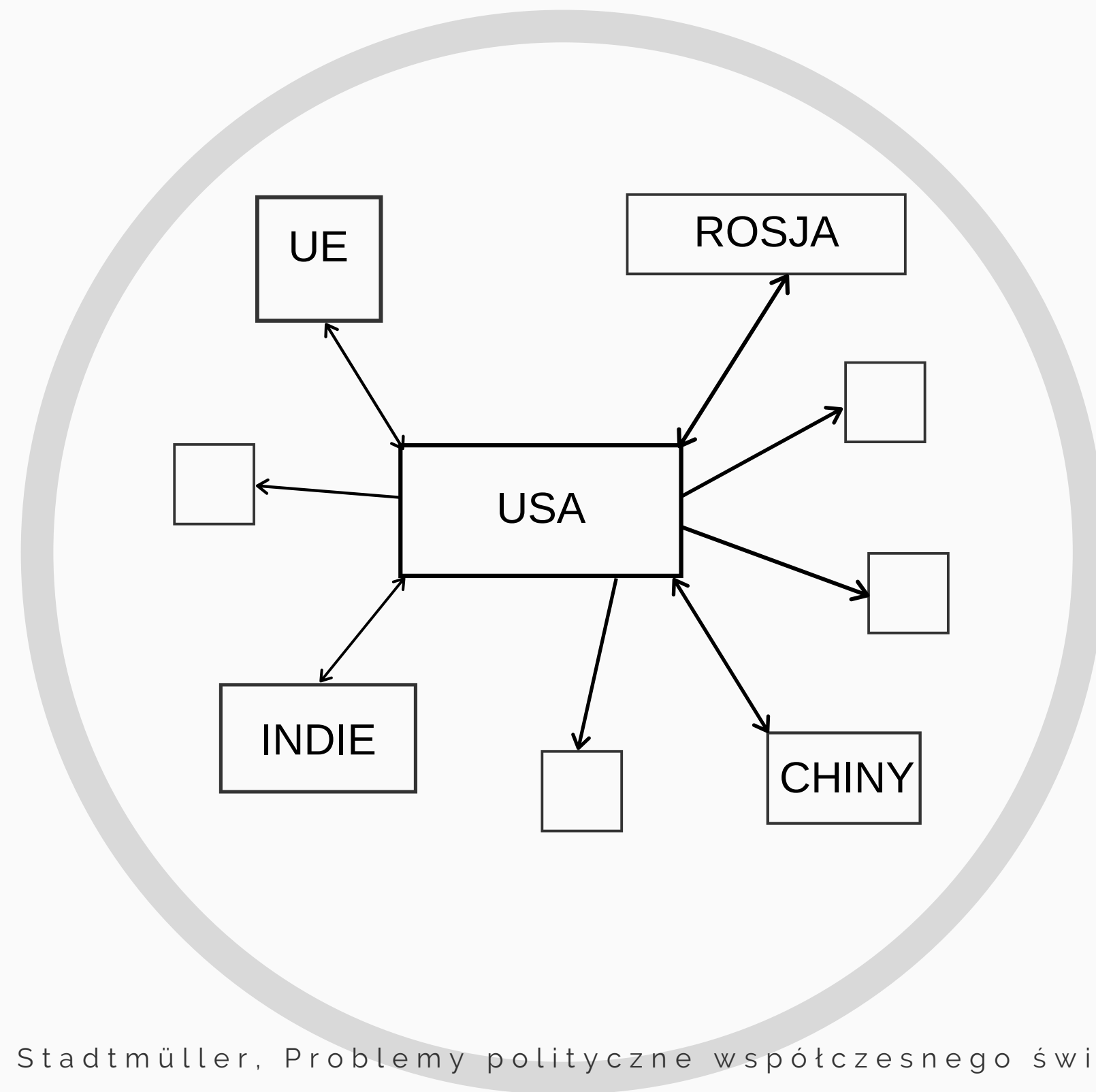
2. model hegemoniczny

Układ hegemoniczny polega na istnieniu jednego supermocarstwa, które jest zdolne odpowiadać za organizację porządku światowego.

Rozpad bloku wschodniego w latach dziewięćdziesiątych stwarzał początkowo sytuację wydawałoby się monopolistyczną dla Stanów Zjednoczonych. Rozwój wydarzeń wykazał jednak, że zarówno sytuacja wewnętrzna w USA, jak i międzynarodowa nie sprzyja koncepcji "pax americana".

Międzynarodowy ład polityczny

2. model
hegemoniczny
- schemat



Schemat za E. Stadtmüller, Problemy polityczne współczesnego świata

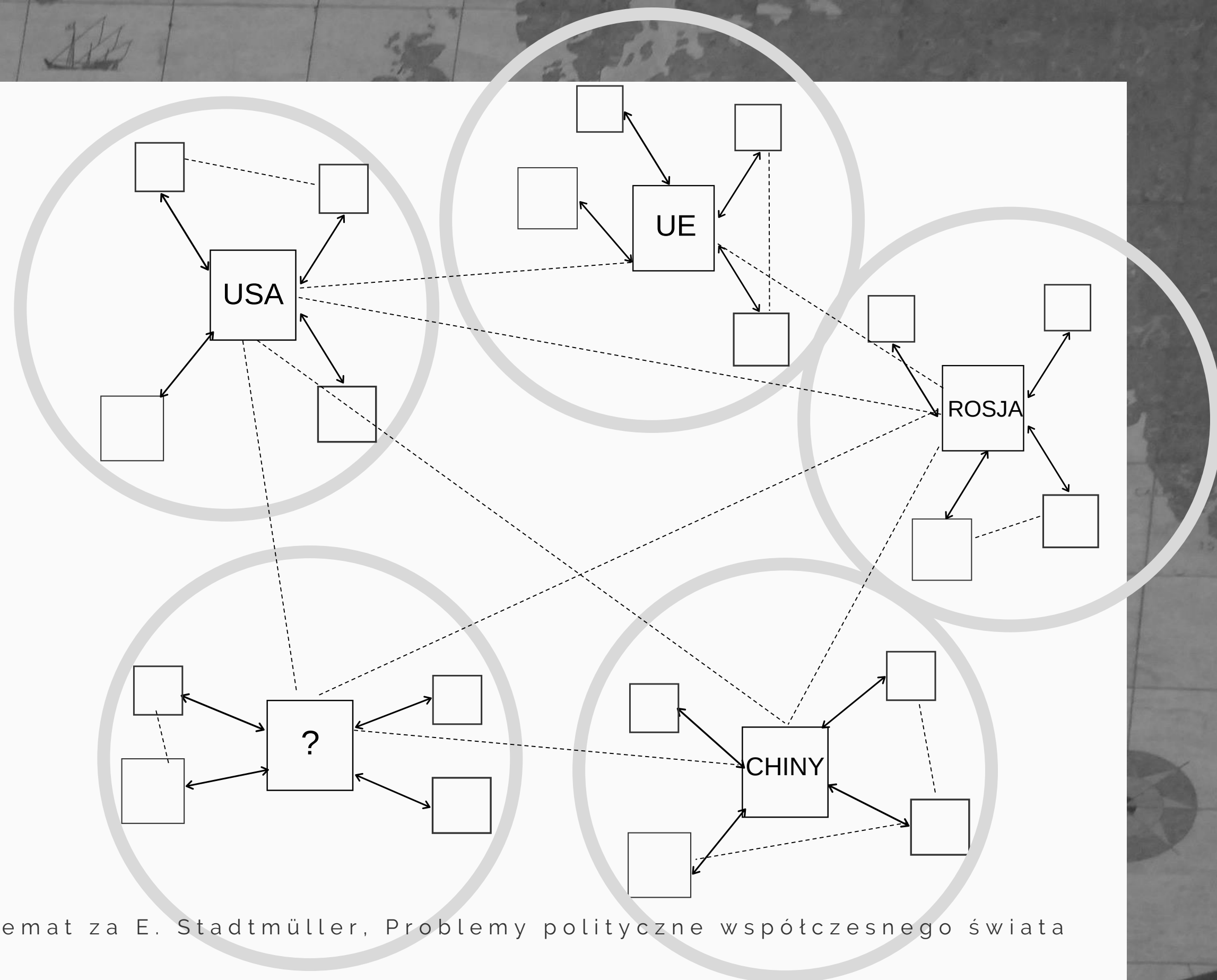
Międzynarodowy ład polityczny

3. model hierarchiczny

Model hierarchiczny polega na istnieniu kilku ośrodków centralnych (USA, UE, Rosja, Chiny, Japonia?, Indie?, któreś z państw Islamu?), wokół których skupiają się pozostałe państwa, tworzące ich prowincje (peryferie).

Międzynarodowy ład polityczny

3. model hierarchiczny - schemat



Schemat za E. Stadtmüller, Problemy polityczne współczesnego świata

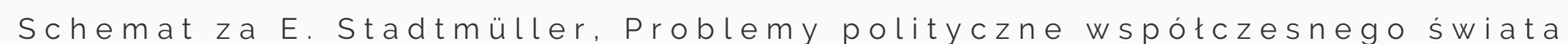
Międzynarodowy ład polityczny

4. model zdezintegrowany

W **modelu zdezintegrowanym** nie ma żadnych stałych ośrodków kontroli w skali globalnej i regionalnej.

Wskazuje się, że początkiem takiego układu mógłby być czynnik proliferacji, czyli uzyskania przez nie znaną liczbę krajów, nie mających żadnych innych podstaw mocarstwowości, dostępu do broni masowego rażenia.

4. model zdezintegrowany - schemat





Pokój

- ❑ Brak zorganizowanej przemocy kolektywnej (J. Galtung)
- ❑ Współcześnie za element pokojowych stosunków międzynarodowych uznaje się także: równouprawnienie narodów, uszanowanie prawa do samostanowienia, warunki społeczno-ekonomiczne umożliwiające godne życie, przestrzeganie praw człowieka i współpraca międzynarodowa



Bezpieczeństwo

- ❑ Proces tworzenia takich warunków, które gwarantowałyby państwu jego istnienie, zapewniałyby suwerenność, integralność terytorialną, nieingerencję w sprawy wewnętrzne.



Modele bezpieczeństwa międzynarodowego

1. Model bezpieczeństwa **jednostkowego**

Podejmowanie przez państwa działań o charakterze jednostronnym. Nie wyklucza on zawierania sojuszy, jednak nie mają one charakteru trwałego. Szczególne typy modelu jednostkowego:

- **model izolacjonizmu** ("Splendid isolation" w Wielkiej Brytanii, czy doktryna Monroe'aw USA);
- **neutralność** (Szwajcaria, Szwecja).



Modele bezpieczeństwa międzynarodowego

2. Model bezpieczeństwa **subordynacyjny**

Subordynacyjna koncepcja bezpieczeństwa zakłada, że istnieje państwo lub wspólny organ państw, które dysponują zdecydowaną przewagą i dzięki temu są zdolne do interwencji zapewniającej pokój.



Modele bezpieczeństwa międzynarodowego

3. Model bezpieczeństwa **koordynacyjny**

Koordynacyjny model bezpieczeństwa kładzie nacisk na współdziałanie państw dążących do równoważenia swych interesów w skali międzynarodowej i zapewnienia sobie spokoju. Szczególne typy modelu koordynacyjnego:

- **model równowagi sił** - utrzymywanie stabilności w stosunkach międzynarodowych dzięki odpowiadającym sobie siłom państw lub ich bloków;



Modele bezpieczeństwa międzynarodowego

- **model odstraszania** - sprowadza się do kształtowania przekonania, że w razie jakiegokolwiek agresji przeciwnika spotka nieuchronny odwet (realizowany w okresie "zimnej wojny");
- **model bezpieczeństwa zbiorowego** - zobowiązujący państwa do utrzymywania pokoju i przeciwstawiania się każdemu aktowi agresji (wyrażany przez system ONZ);
- **model wspólnego bezpieczeństwa** - odchodzący od sojuszy militarnych na rzecz koncepcji rządu światowego (teoretyczna koncepcja).

Organizacje międzynarodowe

NATO



- Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (North Atlantic Treaty Organization) została utworzona na mocy traktatu waszyngtońskiego, podpisanego 4 kwietnia 1949 r.
- Głównym celem istnienia NATO w chwili utworzenia była obrona militarna przed atakiem ze strony ZSRR i jego państw satelickich. Po rozpadzie ZSRR i rozwiązaniu Układu Warszawskiego (1991) pełni rolę stabilizacyjną, podejmując działania zapobiegające rozprzestrzenianiu konfliktów regionalnych, pełni także rolę gwaranta bezpieczeństwa zewnętrznego państw członkowskich.
- Sojusz opiera się na **zasadzie kolektywnej obrony**, zgodnie z jego podstawowym założeniem, że napaść zbrojna na jednego z członków uważana jest za atak przeciw wszystkim członkom.
- Aktualni członkowie: Belgia, Dania, Francja, Holandia, Islandia, Kanada, Luksemburg, Norwegia, Portugalia, Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Włochy (1949); Grecja, Turcja (1952); RFN (od 1990 Niemcy) (1955); Hiszpania (1982); Czechy, Polska, Węgry (1999); Bułgaria, Estonia, Litwa, Łotwa, Rumunia, Słowacja, Słowenia (2004), Albania, Chorwacja (2009); Czarnogóra (2017).
- Program **Partnerstwo dla pokoju** - współpraca krajów z byłego bloku wschodniego z NATO w zakresie zapobiegania sytuacjom kryzysowym, organizacja misji pokojowych, humanitarnych i akcji ratowniczych. W ramach „Partnerstwa dla Pokoju” poszczególne państwa podpisują indywidualne programy współpracy z NATO, w ramach których wykonywane są m.in. ćwiczenia wojskowe.

Organizacje międzynarodowe

OBWE



- OBWE powstała 1 stycznia 1995 w wyniku przekształcenia **Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie** w organizację.
- Idea powstania konferencji zrodziła się w latach 60. XX wieku, kiedy stało się jasne, że dla dobra Europy należy nawiązać współpracę pomiędzy państwami należącymi do NATO i Układu Warszawskiego. Propozycja zwołania międzynarodowej konferencji bezpieczeństwa i współpracy została zgłoszona przez polskiego ministra spraw zagranicznych Adama Rapackiego 14 grudnia 1964 na XIX sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ.
- Na konferencji przeglądowej w Budapeszcie w 1994 szefowie państw i rządów podjęli decyzję o utworzeniu OBWE.
- „...KBWE jest strukturą bezpieczeństwa obejmującą państwa od Vancouver aż po Władywostok. Jesteśmy zdecydowani dać KBWE nowy impuls polityczny, czyniąc ją tym samym zdolną do odegrania kluczowej roli w stawianiu czoła wyzwaniom dwudziestego pierwszego wieku. Dla odzwierciedlenia tej determinacji KBWE nosić będzie od dnia dzisiejszego nazwę Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)...”.

Organizacje międzynarodowe OBWE



- ❑ Współpraca w ramach OBWE opiera się na dwóch zasadach: **równości państw** i **konsensu** przy podejmowaniu decyzji dotyczących dwóch kluczowych koncepcji:
 - koncepcji **kooperatywnego bezpieczeństwa** (co-operative security), stawiającej sobie za cel wzajemne współdziałanie we wspierających się strukturach bezpieczeństwa;
 - koncepcji **niepodzielnego i wszechstronnego bezpieczeństwa** (indivisible and comprehensive security), obejmującego aspekty polityczno-wojskowe, gospodarcze i prawa człowieka.
- ❑ OBWE prowadzi aktywne działania w zakresie ochrony mniejszości narodowych. W związku z tym, w strukturze jej organów znajduje się **Wysoki Komisarz OBWE ds. Mniejszości Narodowych**.
- ❑ Inną ważną instytucją OBWE jest **Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR)** (dawniej Biuro Wolnych Wyborów) – instytucja odpowiedzialna za działania w zakresie przestrzegania praw człowieka.

Organizacje międzynarodowe ONZ



- ❑ Powołanie **Organizacji Narodów Zjednoczonych** (ang. United Nations) zostało zapowiedziane w Karcie Atlantyckiej podpisanej 14 sierpnia 1941 oraz Deklaracji Narodów Zjednoczonych (tzw. Deklaracja waszyngtońska), która została podpisana w Waszyngtonie 1 stycznia 1942 roku.
- ❑ Główną funkcją organizacji jest (art. 1 pkt 1 Karty ONZ):

"Utrzymać międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo, stosując w tym celu skuteczne środki zbiorowe dla zapobiegania zagrożeniom pokoju i ich usuwania, tłumienia wszelkich aktów agresji i innych naruszeń pokoju, łagodzić lub załatwiać pokojowymi sposobami, zgodnie z zasadami sprawiedliwości i prawa międzynarodowego, spory albo sytuacje międzynarodowe, które mogą prowadzić do naruszenia pokoju."
- ❑ Członkiem ONZ, według artykułu 4. Karty NZ może być „każde państwo miłujące pokój, które przyjęło zobowiązania zawarte w Karcie” i – zdaniem ONZ – „jest w stanie je wypełniać”. Tym samym członkami Organizacji **mogą być tylko państwa**.
- ❑ **Uniwersalny charakter organizacji**. Obecnie członkami ONZ są **193 państwa**. Do ONZ nie należą:
 - mające status państwa-obserwatora: Watykan (Stolica Apostolska), Palestyna
 - mające status niepaństwowego obserwatora: Zakon Maltański, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża

Organizacje międzynarodowe ONZ



Zasady członkostwa (art. 2 Karty NZ):

- suwerenna równość wszystkich członków;
- wykonywanie w dobrej wierze zobowiązań zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych;
- rozwiązywanie sporów środkami pokojowymi;
- powstrzymanie się od groźby użycia siły lub użycia jej w sposób nieuzgodniony z celami ONZ;
- okazywanie wszelkiej pomocy ONZ w każdej akcji podjętej zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, jako środka zapobiegawczego lub przymusu;
- nieingerowanie ONZ w sprawy, które należą do kompetencji wewnętrznych państwa;
- wpływanie na państwa, które nie są członkami ONZ, aby postępowały zgodnie z jej zasadami w stopniu koniecznym do utrzymania bezpieczeństwa.

Organizacje międzynarodowe

ONZ



Struktura organizacyjna

- **Rada Bezpieczeństwa** - składa się z 5 stałych członków (Rosja, Chiny, USA, Wielka Brytania, Francja) i 10 członków niestałych wybieranych na 2 lata. Odpowiada za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na świecie.
- **Sekretarz Generalny ONZ** - organ wykonawczy, stoi na czele sekretariatu odpowiedzialnego za administrowanie organizacją. Zwołuje Zgromadzenie Ogólne;
- **Zgromadzenie Ogólne** - składa się z przedstawicieli wszystkich krajów członkowskich. Podejmuje decyzje w formie uchwał, które mają charakter obowiązujący w kwestiach wewnętrznych, a zalecający dla państw członkowskich. W ważnych sprawach uchwały zapadają większością dwóch trzecich głosów (np. zalecenia dotyczące utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, wybór niestałych członków Rady Bezpieczeństwa, zawieszenie w korzystaniu z praw i przywilejów członkowskich, wykluczenie członka);
- **Rada Powiernicza** - powołana została do kontroli nad terytoriami powierniczymi do momentu ich usamodzielnienia, aby działać w interesie ich mieszkańców;
- **MTS** -powołany w celu rozstrzygania sporów między państwami. Składa się z 15 sędziów;
- **Rada Gospodarcza i Społeczna** - zajmuje się sprawami gospodarczymi, społecznymi i kulturalnymi, prawami człowieka, przygotowuje projekty konwencji, ustala wytyczne dla organów pomocniczych.

Organizacje międzynarodowe ONZ

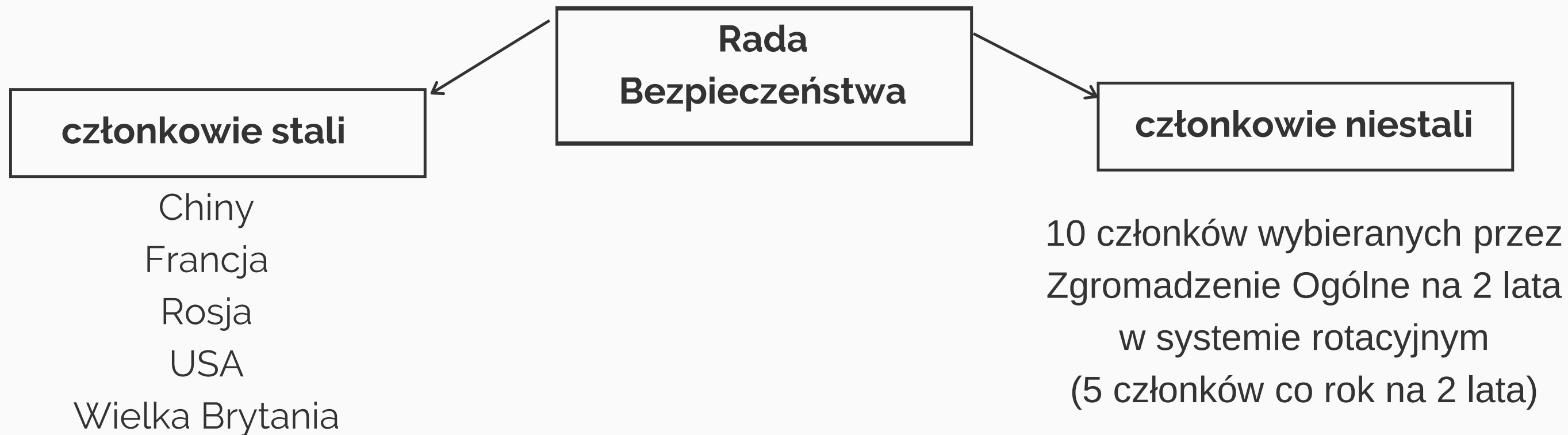


Struktura organizacyjna (pozostałe)

- **Organy pomocnicze** - np. UNICEF, UNHCR, misje i operacje pokojowe, międzynarodowe trybunały karne dla byłej Jugosławii, dla Rwandy
- **Organizacje wyspecjalizowane** - np. Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP), Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty Nauki i Kultury (UNESCO), Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF)
- **Organy konwencyjne** - np. Komitet Praw Człowieka
- **Organizacje powiązane z ONZ** - np. Światowa Organizacja Handlu (WTO), Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (IAEA)

Organizacje międzynarodowe

Rada Bezpieczeństwa ONZ



Posiadają prawo weta w sprawach merytorycznych

Rada przyjmuje uchwały większością **9 głosów spośród 15 członków**. Wśród uchwał wyróżnia się uchwały dotyczące spraw proceduralnych oraz uchwały dotyczące innych spraw (merytorycznych). W przypadku spraw merytorycznych do ważności uchwały wymagane są zgodne głosy członków stałych.

Organizacje międzynarodowe

Rada Bezpieczeństwa ONZ

- **Sankcje Rady Bezpieczeństwa ONZ**

niewojaskowe

- zupełne lub częściowe przerwanie stosunków gospodarczych
- zupełne lub częściowe przerwanie komunikacji: kolejowej, morskiej, lotniczej, pocztowej, telegraficznej, radiowej i innej;
- zerwanie stosunków dyplomatycznych.

wojskowe

- wszelkie akcje powietrznych, morskich i lądowych sił zbrojnych (demonstracje, blokada, inne operacje sił zbrojnych)



Bibliografia

- Z. Cesarz, E. Stadtmüller, *Problemy polityczne współczesnego świata*, Wrocław 2002.